

Borgarting lagmannsrett
Postboks 2107 Vika
0125 Oslo

Oslo 7 oktober 2019

Prosesskriv i samsvar med tvisteloven § 15-8

til

Borgarting lagmannsrett

Sak nr.: 18-099032ASD-BORG/01

Ankende part: Clemens Saers, Lillevannsveien 51d, 0788 Oslo

Prosessfullmektig: Advokatfirmaet Grette AS, v/ advokat Thorkil H. Aschehoug og
advokatfullmektig Victoria Vermedal, postboks 1397 Vika, 0114 Oslo

Ankemotpart: Oslo kommune v/ Ordfører, Rådhuset, 0037 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Toini Oulie-Hauge, Kommuneadvokaten i Oslo, Rådhuset, 0037 Oslo

Saken gjelder: Krav om oppreisning

Dette prosesskrivet er inngitt av Norsk Lektorlag ved advokat Else Leona McClimans i samsvar med tvisteloven § 15-8.

1. Innledning

Skriftlige innlegg for å belyse allmenne interesser som en sak reiser kan gis av foreninger innenfor rammen av deres formål og naturlige virkeområde i samsvar med tvisteloven § 15-8.

Norsk Lektorlag er en fagforening for universitets- og høyskoleutdannede lektorer og for andre akademikere med tilsvarende utdannelse. Norsk Lektorlags primære oppgave er å arbeide for å øke

verdsetting av akademisk arbeidskraft, fremme utdanningsinstitusjonenes sentrale stilling i det norske samfunn, være en pådriver i utdanningspolitiske spørsmål, bedre lektorenes lønns- og arbeidsvilkår, heve kvaliteten på undervisningen i norske skoler og høyskoler/universitet og skjerpe kravene til undervisningskompetanse. Norsk Lektorlag er tilsluttet hovedorganisasjonen Akademikerne.

Norsk Lektorlag belyser i dette skriftlige innlegget arbeidsgivers ansvar for gjennomføringen av et forsvarlig arbeidsmiljø for lærere. Lærere har etter arbeidsmiljøloven en rett til at arbeidsgiver iverksetter tiltak som beskytter dem mot vold på sitt arbeidssted, som alle andre arbeidstakere.

Den ankende part, Clemens Saers, har vært medlem av Norsk Lektorlag siden 1. oktober 2014. Han hadde ikke meldt seg inn i Norsk Lektorlag og var ikke medlem i Norsk Lektorlag da voldshendelsen mot ham fant sted i mai 2014.

2. Nærmere om bakgrunnen for Norsk Lektorlags innlegg etter tvisteloven § 15-8

2.1 Forekomst av vold og trusler i skolen

Stadig flere lærere utsettes for trusler eller vold fra elever. Ifølge en rapport fra Utdanningsetaten i Oslo kommune ble nesten én av ti lærere (8,8 %, dvs. 1.383 ansatte) i 2018 rammet av elevers trusler eller vold.¹ Dette representerer en økning fra 2017 (7,6 %, dvs. 1.164 ansatte). Ifølge rapporten har også antallet "svært alvorlige hendelser" økt fra 201 i 2017 til 340 i 2018.

Arbeidstilsynet dokumenterer i sin veiledning om vold og trusler på arbeidsplassen at ansatte i barnehage og undervisning er blant de mest utsatte for vold og trusler. Undervisning regnes som en av de fem mest utsatte næringene.² Alenearbeid er ifølge Arbeidstilsynet ett av forholdene som kan gi økt risiko for vold og trusler. Arbeidstilsynet skriver: «*Alenearbeid øker risikoen fordi det kan være vanskelig å tilkalle hjelp fra andre og få støtte i kritiske situasjoner. Enkelte arbeidssituasjoner kan regnes som alenearbeid til tross for at det er andre kollegaer på jobb. Det gjelder situasjoner der man utfører selve arbeidsoppgaven alene*».

Førsteamanuensis Børge Skåland ved OsloMet har gjennomført omfattende forskning på vold og trusler mot pedagoger. Hans sentrale funn er at det får store konsekvenser for den som rammes av vold, og også at de som rammes, føler seg sviktet. Skåland uttalte til Lektorbladet (nr. 02/2017) at skolen nærmest er en lovløs arena når en elev utfører vold mot lærere.

En lektor utfører det meste av sitt undervisningsarbeid som alenearbeid: det er ikke andre ansatte i undervisningsrommet, og lektoren må være den grensesettende voksne, også i situasjoner som ikke gjelder lektorens egne elever, men elever med atferdsutfordringer i skolen generelt.

Medlemmer i Norsk Lektorlag erfarer at skoleledelsen sjelden bistår i å anmelde voldshendelser, selv om hendelsene potensielt faller innunder straffelovens § 286 som gir et særskilt vern mot vold for enkelte yrkesgrupper. Vår erfaring er at det er stor underrapportering om trusler og vold mot lektorer, både i avviksregistrering og i anmeldelser.

De tilfeller av vold våre tillitsvalgte og jurister har kjennskap til i videregående skoler omhandler generelt elever med atferdsproblemer. Voldhendelsene skjer i ofte i situasjoner med grensesetting. Elevens utagerende atferd er utfordrende både for lærerkollegiet og øvrige elever fordi den ofte er

¹ Se <https://aktuelt.osloskolen.no/siteassets/nyheter/vold-og-trusler/arsrapport-2018---vold-og-trusselhendelser-mot-ansatte-og-elever-i-osloskolen.pdf>. Se rapportens pkt 2 og 7.2.

² Se <https://www.arbeidstilsynet.no/tema/vold-og-trusler/> (03.10.2019)

uprovosert, uforutsigbar og vilkårlig. Trusler om og usikkerhet om vold kan skje er en psykisk belastning og kan skape stor utrygghet i arbeidssituasjonen.

2.2 Rett til å beskyttes mot vold

Som arbeidsgiver er skolen pålagt å sørge for at lærerne nyter godt av et fullt forsvarlig arbeidsmiljø, jf. *arbeidsmiljøloven* (aml.) § 4-1. Aml. § 4-3 fjerde ledd gir arbeidstaker en rett til beskyttelse mot vold og trusler på arbeidsplassen. Etter aml. § 3-2 første ledd bokstav a, plikter skolene å gjøre lærerne kjent med ulykkes- og helsefarer som kan være forbundet med arbeidet og gi dem den opplæring, øvelse og instruksjon som er nødvendig for å sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Etter *forskrift om organisering, ledelse og medvirkning* § 9-1, skal skolene sørge for at lærerne får løpende informasjon om risikofaktorer i tilknytning til sitt arbeid ved skolen og hvordan disse kan unngås. Dette er nærmere presisert i *forskrift om utførelse av arbeid* § 23A-3. Etter denne bestemmelsen skal skolene sørge for at lærerne "gis nødvendig informasjon om risikofaktorer knyttet til vold og trussel om vold, samt iverksatte tiltak og rutiner for å forebygge, håndtere og følge opp vold- og trusselsituasjoner".

Arbeidsgiver skal sikre at arbeidstaker vernes både mot fysiske og psykiske skadevirkninger. Utfordringen er at verken arbeidsmiljøloven eller de underliggende forskriftene: internkontrollforskriften, arbeidsplassforskriften, forskrift om organisering, ledelse og medvirkning og forskrift om utførelse av arbeid - sier noe om hvordan arbeidstakerne skal beskyttes, eller hvilket ansvar manglende beskyttelse innebærer.

2.3 Arbeidsgivers handlingsalternativer

Arbeidstilsynet ser vold og trusler på arbeidsplassen som et arbeidsmiljøproblem. Arbeid mot vold på arbeidsplassen kan ikke behandles som et problem for den enkelte arbeidstaker, men må ha en strukturell tilnærming.

Å operasjonalisere arbeidsmiljøforskriften er opp til arbeidsgiver, som skal tilpasse forskriften til sin egen virksomhet. Dette skal skje gjennom å gjennomføre en risikovurdering, opplæring og informasjon om risiko, utarbeidelse av rutiner og instruks for hvordan unngå, håndtere og forebygge volds- og trusselsituasjoner som er spesifikke for yrket og arbeidsplassen. For en del yrker, som for eksempel politiet, er det utarbeidet egne rundskriv og instruks for dette. Pedlex utarbeidet i 2012 en håndbok om vold i skolen.³

Enkle, men praktiske grep det pekes på, er å løse alenearbeidssituasjoner ved at vanskelige samtaler legges slik at det er kollegaer i beredskap eller at to lærere stiller i samme møte. I klasser med særlig sannsynlighet for voldelige situasjoner kan alarmvarslere installeres, enten faste eller mobile, knyttet til den enkelte lærer.

I 2018 kontrollerte Arbeidstilsynet 93 ungdoms- og barneskoler i Akershus og Østfold. Tilsynene undersøkte skolenes forebygging og håndtering av vold og trusler, og avdekket at tiltakene skolene hadde ble tilfeldige uten gode kartlegginger og risikovurderinger av arbeidsmiljøet i bunnen.⁴ Arbeidstilsynet har bedt nesten 9 av 10 kontrollerte skoler om å jobbe bedre med å kartlegge hvilke farer og risikoer de har knyttet til vold og trusler.

Tiltak mot vold skal forebygge at hendelser oppstår, lære arbeidstakere hva de bør gjøre dersom en situasjon oppstår, og ivareta arbeidstakere dersom en hendelse har oppstått. Trusler eller vold skal

³ Se <https://www.pedlex.no/artikkel/tvs12/tiltak-mot-vold-og-aggresjon-i-skolen/> (03.10.2019)

⁴ Se <https://www.arbeidstilsynet.no/nyheter/skolene-ma-jobbe-bedre-med-a-forebygge-vold-og-trusler/>

alltid registreres i avvikssystemene i virksomheten. Arbeidet med risikovurderinger er på langt nær gjennomført i alle skoler.

Særlige utfordringer oppstår i den videregående skole når elevens utagerende atferd utgjør en sikkerhetsrisiko langt utover det normale, og hvor tiltak iverksettes men ikke opprettholdes over tid. Dette enten på grunn av ressursmangel, personellmangel eller mangel på hjemmel for å tillate opprettholdt tiltak som begrenser elevens muligheter til utagerende atferd. Jo eldre eleven er, jo større skadepotensiale kan en voldshandling ha. I ekstraordinære tilfeller kan det stilles spørsmål ved om det i det hele tatt er forsvarlig at eleven tillates plassert i ordinær skole, og ikke gis et særskilt opplæringstilbud. Det er et generelt problem at skolen har få virkemidler å bruke mot utagerende og voldelige elever dersom disse ikke er innarbeidet i skolens ordensreglement. Utfordringen ved dagens ordning er at elever som flyttes i de fleste tilfeller vil flyttes til et annet ordinært skoletilbud som ikke har særlige forutsetninger for å sette inn ekstra verne- eller sikkerhetstiltak. Eksempelvis foreslo regjeringen først i fjor at det skulle bli mulig å pålegge elever som mobbet andre overføring til ny skole mot deres vilje.⁵ Dette er gjennomført fra august i år, se opplæringsloven § 9A-12(2).

3 Spørsmål vi ber Lagmannsretten vil ta stilling til

3.1 Skjæringsfeltet personvern/ informasjonsplikt for voldsrisiko

Det er ikke tydelig når og hvordan en risiko for trusler og vold skal kommuniseres og rapporteres, verken mellom ledere og ansatte eller ansatte imellom. Selv om utgangspunktet i arbeidsmiljøforskriften med rutiner, informasjon og opplæring tilsynelatende er enkelt, oppstår det i skoleverket en rekke ulike kryssende hensyn som i særlig grad handler om personvern og elevers rettigheter.

Tingretten har i sin dom lagt til grunn at lektor Saers ikke hadde fått informasjon om en elev som representerte en betydelig risikofaktor for de ansatte.

Tingretten uttalte i dommen til Clemens Saers at

«(...) pendelen nok har svingt langt i retning av å hensynta elevenes interesser, både materielt og prosessuelt, på bekostning av hensynet til å ivareta de ansattes sikkerhet.»

Dette er vi enige i.

Når skolene ikke iverksetter andre relevante tiltak for å kompensere for den risiko som aggressive, truende eller voldelige elever representerer for skolens lærer, blir det helt avgjørende at lærere i det minste får informasjon om hvordan de bør forholde seg i møte med disse enkelte elevene. Slik lov- og forskriftsbestemt informasjonsplikt blir da en grunnleggende betingelse for at lærerne skal kunne ivareta sin egen og øvrige elevers sikkerhet.

Norsk Lektorlag ber om at lagmannsretten bidrar til en rettslig avklaring i skjæringsfeltet taushetsplikt og risikovurderinger. Dette gjelder for eksempel: Dersom en elev oppfattes som en særlig sikkerhetsrisiko: hvem skal få informasjon om dette? Bare de lektorene eleven har daglig kontakt med? Alle lærere? Hvor langt strekker taushetsplikten etter forvaltningsloven og

⁵ Se prop 88L (2018-2019) kap 4 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-88-l-20182019/id2640838/sec4> (04.10.2019)

opplæringslova § 15-1 seg? Alle på skolen som eleven kan tenkes å utgjøre en sikkerhetsrisiko mot? Medelever i klassen, medelever på trinnet, alle?

Den enkelte elevs rett til utdanning innebærer at skolen skal være for alle. Som utgangspunkt har også hver elev krav på at deres personvern ivaretas. Imidlertid kan ikke elevers rett til utdanning og personvern overskygge eller gå på bekostning av lektorens rett til beskyttelse mot vold på arbeidssstedet. I tilfeller med særlig stor risiko knyttet til enkeltelever med atferdsproblemer må alle lærere som potensielt risikerer å bli utsatt for vold fra enkelteleven informeres om risikosituasjonen. De bør bli kjent med risikovurderinger knyttet til enkeltelever med særlig potensiale for vold, uten hensyn til den enkelte elevs personvern.

3.2 Arbeidsgivers ansvar for manglende informasjon om voldsrisiko

Verken arbeidsmiljøloven eller de underliggende forskriftene: internkontrollforskriften, arbeidsplassforskriften, forskrift om organisering, ledelse og medvirkning og forskrift om utførelse av arbeid sier noe om hvilket ansvar manglende beskyttelse mot vold innebærer.

Det foreligger ikke rettspraksis verken om skoleeiers ansvar for å sikre arbeidstakers vern mot vold på arbeidsplassen eller skolens ansvar for manglende informasjon om voldsrisiko.

Skolen har et lovfestet ansvar for å ivareta læreres liv og helse i møte med voldelige og aggressive elever. En dom i Saers' favør vil tydeliggjøre skolens arbeidsgiveransvar hva gjelder volds- og trusselsituasjoner i skolen, og slik bidra til å bedre skolens evne til å forebygge elevers vold mot lærere.

4. Oppsummering

Den aktuelle ankesaken i Borgarting lagmannsrett mellom Clemens Saers og Oslo kommune reiser etter Norsk Lektorlags oppfatning prinsipielle spørsmål om arbeidsgivers ansvar for å ivareta ansatte i skoleverket som utsettes for vold. Det er av betydning å få avklart skolens plikt til å foreta riskokovurderinger knyttet til enkeltelever, skolens informasjonsplikt ved risikofaktorer i ansattes arbeidsmiljø, og skolens arbeidsgiveransvar ved voldshendelser.

Dette prosesskriv er sendt til Lagmannsretten gjennom aktørportalen og til prosessfullmektigene per e-post.

Med vennlig hilsen

Norsk Lektorlag,

Else Leona McClimans

advokat

